

ยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจส่วนรวมกับการจัดปัญหาความยากจน (กลุ่ม 1)

- ประเด็นปัญหา: -- ปัญหาความยากจนยังรุนแรงทั้ง ๆ ที่มีการพัฒนาเศรษฐกิจมา 40 ปี
-- ปัญหาความยากจนดีขึ้นมากระยะหนึ่ง แต่กลับเลวลงอีก หลังวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540-41
- คำถาม: -- ทำไมปัญหาความยากจนจึงยังรุนแรง และยังมีความเสี่ยง
-- ยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจส่วนรวมผิดพลาดบกพร่องอย่างไร

ยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจส่วนรวมกับการจัดปัญหาความยากจน

- ประเด็นปัญหา: -- ปัญหาความยากจนยังรุนแรงทั้ง ๆ ที่มีการพัฒนาเศรษฐกิจมา 40 ปี
-- ปัญหาความยากจนดีขึ้นมากระยะหนึ่ง แต่กลับเลวลงอีก หลังวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540-41
- คำถาม: -- ทำไมปัญหาความยากจนจึงยังรุนแรง และยังมีความเสี่ยง
-- ยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจส่วนรวมผิดพลาดบกพร่องอย่างไร

แนวทางหลักของยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจ

- ระบบทุนนิยม :-- อาศัยกลไกตลาด
-- ประชาชน/เอกชน เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต
-- กลไกตลาดตัดสินราคาและการจัดสรรสินค้าและบริการ
-- รัฐแทรกแซงตามความจำเป็น
- เป้าหมายให้มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง มีเสถียรภาพและความเสมอภาค

แนวทางหลักของยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจ

- มาตรการทางนโยบาย : -- การคลัง/การเงิน ผ่อนคลายหรือดึงตัว
-- การค้า/การเงินระหว่างประเทศเป็นเสรี
-- เน้นภาคอุตสาหกรรม/บริการและภาคเมือง

ประเด็นการระดมความคิด

- ♣ ประเด็นระดับ โครงสร้างและปรัชญาบริหารเศรษฐกิจ
- ♣ การเจริญเติบโตกับความยากจน
- ♣ การกระจายรายได้กับความยากจน
- ♣ แนวทางแก้ปัญหาโดยพัฒนาความรู้และข้อมูล
- ♣ กลยุทธ์การแก้ปัญหา

ประเด็นระดับโครงสร้าง/ปรัชญาพื้นฐาน

- กลไกตลาดยังไม่สร้างความเป็นธรรม เพราะขาดความพร้อมทางองค์กร/สถาบัน/กฎระเบียบ
- ในหลายกรณีรัฐอาจเป็นผู้ทำให้กลไกตลาดซ้ำเติมคนจน เช่น การเน้นความสามารถในการแข่งขัน เฉพาะคนไม่จนเท่านั้น ที่มีศักยภาพแข่งขันได้
- ระบบทุนนิยมอาศัยกลไกตลาดยังมีความเสี่ยงสูง
- โครงสร้างอำนาจทางการเมือง ยังไม่เอื้อคนจน
- ปัญหาผู้มีอำนาจรัฐอาจขาดคุณธรรม
- การพัฒนาอาจทำลายทรัพยากรที่คนจนใช้พึ่งตนเอง

การขยายตัวทางเศรษฐกิจกับความยากจน

- การขยายตัวทางเศรษฐกิจช่วยลดความยากจนได้ แต่ -- ไม่เพียงพอ ไม่ใช่เพียงปัจจัยเดียว
-- บทบาทในการลดความยากจนเริ่มลดลง
-- จำเป็นต้องมีมาตรการทางมหภาคอื่นเพิ่มเติม
- อาจไม่จำเป็นต้องใช้การขยายตัวทางเศรษฐกิจมาก หาก -- ตัดสินใจใช้ทรัพยากรที่มีอยู่แก้ปัญหาความยากจนเป็นอันดับแรก
-- เน้นการจ้างงานเต็มที่เป็นหลัก
- แต่ต้องมีารขยายตัวบ้าง เพื่อความจำเป็นทางธุรกิจและการเมือง

การขยายตัวทางเศรษฐกิจกับความยากจน

- การใช้เศรษฐกิจพอเพียงจะช่วยแก้ปัญหาความยากจน
- แผนฯ 9 ได้กำหนดระดับการขยายตัวไว้ที่ 4-5% และระดับความยากจน 12%

การกระจายรายได้กับความยากจน

- ปัญหาสองประการนี้ต่างกัน จึงต้องมีนโยบายและมาตรการแก้ปัญหาที่เหมาะสม
- แก้ปัญหาการกระจายรายได้โดยวิธีการ เช่น ปรับโครงสร้างภาษีให้เป็นภาษีทางตรงมากขึ้นกระจายอำนาจการคลังให้ท้องถิ่น

แนวทางแก้ปัญหาโดยพัฒนาความรู้และข้อมูล

- เปลี่ยนวิธีการวิเคราะห์ ให้เน้นทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนกายภาพ และทรัพยากรธรรมชาติ
- ให้การศึกษากับคนจน ให้มีทั้งความรู้และข้อมูลที่ถูกต้อง
- เน้นการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และการวิจัย
- เพิ่มทักษะการจัดการในทุก ๆ ส่วน ทั้งในระดับบุคคลและระดับชุมชน
- อาจเรียนรู้การจัดการระดับชุมชนจากคนจนเอง
- สร้างฐานข้อมูลทุนระดับชาติ (ทุนกายภาพ ทุนทรัพยากรธรรมชาติ) สร้างเกณฑ์วัดความยากจนที่ถูกต้อง

ประเด็นระดับกลยุทธ์

- ปัจจุบันรัฐบาลมีทรัพยากรจำกัดไม่สามารถกระตุ้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจได้เต็มที่
- แต่การ โอนทรัพยากรให้คนจนก็อาจมีปัญหา
ประสิทธิภาพ เช่นกองทุนหมู่บ้านอาจสร้างหนี้ผูกพันให้คนจน
- ในระยะยาวต้องเพิ่มผลผลิตต่อไร่ของพืชหลัก ๆ
- ต้องลดผลกระทบทางลบของธรรมชาติ เช่น ดินฟ้าอากาศ น้ำท่วม

กลุ่ม 2 ยุทธศาสตร์การเพิ่มศักยภาพและโอกาสของผู้ยากจน

สรุปประเด็นนำเสนอในที่ประชุม

- ตลาดสินค้าของคนจน (ดร.ประยงค์ เนตยารักษ์)
- บทบาทของธ.ก.ส. ในการเพิ่มศักยภาพและโอกาสของผู้ยากจน (คุณเอ็นนู ชี้อสุวรรณ)
- การจัดการทรัพยากรน้ำและความยากจนในสังคม (ดร.อัฉรี ศัสตราศาสตร์)
- มองความยากจนจากคนเคยจน : สร้างชุมชนภูมิปัญญาเพื่อแก้ปัญหาความยากจนในสังคมไทย (ดร.โอภาส ปัญญา)

1. ตลาดสินค้าของคนจน

- เกณฑ์วัดคนจนในสายตาชาวบ้าน ได้แก่ ขาดปัจจัยการผลิต ทำอาชีพรับจ้าง พิกัด/ป่วย ไม่สามารถทำงานได้ ฯลฯ
- คนจนไม่มีโอกาส access สินค้าในระบบต้องกู้สินเชื่อนอกระบบ
- แหล่งสินเชื่อนอกระบบของคนจน ได้แก่ ญาติพี่น้อง ชื้อซื้อจากร้านค้า เป็นการกู้ยืม เพื่อบริโภค
- ข้อเสนอแนะ : รัฐควรให้ความช่วยเหลือคนจน ได้แก่ ให้กู้เพื่อบริโภค ให้สวัสดิการเรียนและรักษาพยาบาลฟรี ให้กู้ลงทุนปรับเปลี่ยนอาชีพ

2. บทบาทของธ.ก.ส. ในการเพิ่มศักยภาพและโอกาสของผู้ยากจน

- ภารกิจใหม่ของ ธ.ก.ส.
 - ให้บริการทางการเงินโดยเน้นปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิต สนับสนุนวิสาหกิจชุมชน
 - ส่งเสริมการเชื่อมโยงเครือข่ายด้านการผลิต และการตลาด
 - ประสานกับชุมชน องค์กรในท้องถิ่นจัดทำ “แผนแม่บทชุมชน”
 - แก่พระราชบัญญัติ ธ.ก.ส. เพื่อรองรับบทบาท/ภารกิจใหม่

3. การจัดการที่ดินและน้ำและความยากจนในสังคม

“กรรมสิทธิ์”

- ปัญหาการจัดการที่ดิน
 - ยังมีครัวเรือนไร้ที่ดินทำกิน 5 แสนครัวเรือน หรือมีที่ทำกินแต่ไร้กรรมสิทธิ์
 - นโยบายจัดที่ดินทำกินไม่มีประสิทธิภาพ ขาดความต่อเนื่อง ขาดกฎหมายควบคุมการกระจายการถือครองที่ดิน
 - แนวทางแก้ไข : พ.ร.บ. ป่าชุมชน จัดทำกองทุนที่ดิน ให้ประชาชนมีส่วนร่วม

- ปัญหาการจัดการทรัพยากรน้ำ

- นโยบายที่ผ่านมานั้น “จัดหา” มากกว่า “จัดสรร” น้ำ
- ทางออก

- (ก) แยกกรรมสิทธิ์ที่ดินกับน้ำแก้ปัญหาความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรน้ำ

- (ข) ให้สิทธิการใช้น้ำแก่ประชาชนในระดับกลุ่ม มีการจ่ายค่าชดเชยให้กลุ่มเมื่อมีการดึงน้ำมาใช้ เพื่อนำเงินไปชดเชยให้คนยากจน

4. มองความยากจนจากคนเคยจน : สร้างชุมชนภูมิปัญญาเพื่อแก้ปัญหาความยากจนในสังคมไทย

- ปัญหาความยากจนต้องเข้าใจทั้งระบบ ทั้งวิถีคิดของนักวิจัยและผู้เชี่ยวชาญด้วยเป็นการเปลี่ยนฐานคิดหรือกระบวนทัศน์ เรียนรู้จากประสบการณ์จริงของชุมชน สร้างองค์ความรู้ที่ไม่ใช่ความรู้แยกส่วน แต่เป็นความรู้ที่เร้าให้เกิดการกระทำ

- ทางออก

- (ก) กระบวนการสร้างชุมชนและสังคมนิยมปัญญา โดยค้นหาและสร้าง “แกนนำ” ที่มีทักษะการจัดการ การเปลี่ยนแปลงชุมชน คือการจัดการกระบวนการสร้างชุมชนให้คนร่วมคิดเป็น

- (ข) รัฐสนับสนุนกลุ่ม องค์กร เครือข่ายภาคประชาชนให้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชุมชนในชนบท

ข้อคิดเห็นจากที่ประชุม

- ไม่ได้มองคนจนในฐานะ individual poor
- ข้อมูลของรัฐเชื่อถือไม่ได้
- การยกเลิกระบบพ่อค้าคนกลาง
- ความเสมอภาค และบทบาทของการศึกษา
- ควรมีการแยกกลุ่มคนจนต่างแดนที่ต้องได้รับความช่วยเหลือ เพื่อให้รัฐแก้ปัญหาได้ถูกจุด

ข้อสรุปจากที่ประชุม

- การเพิ่มขีดความสามารถในการแก้ปัญหาด้วยตนเอง
 - การเพิ่มความสามารถในการเข้าถึงหรือการจัดสรรทรัพยากร
 - การสร้างให้คนในชุมชนรวมตัวกันเป็นเครือข่ายเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหา
- รัฐควรมีบทบาทร่วมกับชุมชนในการแก้ไขปัญหาความยากจน
- การรวมพลังทางปัญญาเพื่อฟื้นฟูและขับเคลื่อนชุมชน

สรุปผลการประชุมระดมความคิดเห็นในการกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อการจัดการความยากจน

กลุ่ม 3 ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและการมีส่วนร่วมในการจัดปัญหาความยากจน

กลุ่ม 3 มีผู้เข้าร่วมการประชุม 210 ท่าน มีผู้ร่วมแสดงความคิดเห็น 22 ท่าน

ประเด็นคำถาม : การเสริมสร้างความเข้มแข็งและการมีส่วนร่วมเป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการจัดปัญหาความยากจน
ถ้าจะให้ยุทธศาสตร์นี้เป็นจริง ต้องทำอะไรบ้าง?

- ปรับวิธีคิด
- ปรับระบบ
- ปรับกิจกรรม
- ปรับกฎหมาย

การปรับวิธีคิด

- การปรับเป้าหมายและตัวชี้วัดการพัฒนา ให้เน้น “ความสุขหรือความมั่นคงของมนุษย์” ไม่ใช่ความ “ร่ำรวย”
- ทำความเข้าใจ “คนจน” “ความยากจน” ตามสภาพความเป็นจริงที่หลากหลาย

ปรับระบบ

- การปฏิรูประบบราชการส่วนกลางและท้องถิ่น
- ผลักดันการกระจายอำนาจ/การพัฒนา/ การตัดสินใจให้ท้องถิ่น 1) งาน 2) เงิน 3) คน
- สร้างการเมืองภาคประชาชน/เครือข่ายประชาชนเพื่อการพัฒนาตนเอง และต้านอำนาจนิยม ระบบอุปถัมภ์ และการทุจริต
- ระบบการจัดสรรทรัพยากร น้ำ ดิน สินเชื่อ ให้ชุมชน
- ปรับระบบและกฎเกณฑ์การทำงานของหน่วยงานให้สอดคล้องกับวิถีของชุมชน
- สร้างระบบความร่วมมือรวมพลังของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจัง เป็น “ประชารัฐ”

ปรับกิจกรรม

- ส่งเสริมการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันตลอดขั้นตอนการพัฒนา
- การใช้สื่อเพื่อสร้างสำนึกการพัฒนาในทางที่ถูกต้อง
- การสร้างความเอื้อเพื่อสมานฉันท์ในชุมชน
- ให้ชุมชนจัดการกองทุนต่างๆ ที่ลงไปให้เชื่อมโยงกับกลไกต่อการแก้ปัญหา
- ส่งเสริมการสร้างวิทยากรกระบวนการ การส่งเสริมและรักษาผู้นำ
- ส่งเสริมความสามารถของชุมชนในการแก้ไขปัญหา และพัฒนาท้องถิ่น
- ใช้กิจกรรม/โครงสร้างเป็นเครื่องมือในการปรับวิธีคิดและความสัมพันธ์ใหม่ของผู้เกี่ยวข้องให้ชุมชนเป็นแกนหลักในการพัฒนา
- ส่งเสริมการพัฒนาระบบข้อมูลของชุมชน โดยชุมชน
- ส่งเสริมสนับสนุนความสามารถขององค์กรชุมชน เครือข่าย
- พัฒนาสำนึก/ความสามารถของผู้บริหารท้องถิ่น
- ส่งเสริมบทบาทและความสามารถของสถาบันการศึกษาให้มีส่วนร่วมในการสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง

ปรับกฎหมาย

- สร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการออกหรือแก้กฎหมาย
- ผลักดันการออกกฎหมายสิทธิชุมชนใช้เป็นยุทธศาสตร์ขับเคลื่อน
 - ปรับหลักสูตรที่ให้เอื้อต่อการสร้างชุมชนเข้มแข็งรวมถึงความสามารถในการคิดเชิงวิทยาศาสตร์
 - เน้นการเรียนรู้จากชุมชนและร่วมกับชุมชนเพื่อให้สามารถเป็นผู้สนับสนุนการพัฒนาที่เหมาะสม
- สนับสนุนการมีบทบาทที่เหมาะสมของหญิง-ชายในการพัฒนา

สรุปการประชุมระดมความคิดเห็นในการกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อการจัดปัญหาความยากจน

กลุ่ม 4 ยุทธศาสตร์การสร้างระบบความคุ้มครองทางสังคม

กลุ่ม 4 มีผู้เข้าร่วมการประชุม 55 ท่าน มีผู้ร่วมแสดงความคิดเห็น 15 คน 18 ครั้ง

“การคุ้มครองทางสังคมควรเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์”

ประเด็นคำถาม : 1. การคุ้มครองทางสังคมควรวางแผนป้องกันหรือแก้ปัญหา?

2. ระบบความคุ้มครองทางสังคมควรเป็นแบบถ้วนหน้าหรือเฉพาะกลุ่มเป้าหมาย?

ประเด็นที่ 1

- ทุกคนมีโอกาสที่จะยากจนลงจากอุบัติเหตุ เช่น จากการเจ็บป่วย หรือจากการตกงาน ในกรณีนี้ควรใช้หลักการประกัน (insurance) เช่น ประกันสุขภาพ ประกันการว่างงาน และมีระบบการจัดการทางการเงิน เช่น จากการเก็บเงินสมทบหรือใช้เงินภาษีมาตั้งกองทุน
- ในกรณีสุขภาพ ควรมีการวางแผนการออม (saving) เพื่อใช้จ่ายยามชรา โดยรัฐอาจช่วยสมทบ
- การกำหนดยุทธศาสตร์การสร้างระบบความคุ้มครองทางสังคมควรวางแผนล่วงหน้า เปรียบเหมือนการเล่นกายกรรมต้องมีตาข่ายรองรับก่อน นอกจากบทบาทของรัฐ ควรเน้นบทบาทของชุมชนด้วย เนื่องจากชุมชนสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย รู้ข้อมูลและความต้องการที่แท้จริงของชุมชน (bottom up) ดีกว่าภาครัฐ
- แต่ปัญหาความยากจนกับคนจนบางกลุ่มไม่สามารถป้องกันล่วงหน้าได้ โดยเฉพาะคนที่เกิดมาจน พิจารณาไม่สามารถทำงานได้ จึงต้องแก้ปัญหาโดยการสงเคราะห์

ประเด็นที่ 2

- ไม่ควรเป็นแบบใดแบบหนึ่งเพียงอย่างเดียว ควรมีหลายรูปแบบ เช่น การประกันสุขภาพหรือการประกันการว่างงานควรเป็นระบบถ้วนหน้า แต่ถ้าเป็นลักษณะการช่วยคนยากลำบาก จำต้องระบุกลุ่มเป้าหมาย (การสงเคราะห์)

ประเด็นอื่น ๆ

- กฎเกณฑ์การได้รับความช่วยเหลือควรได้รับการแก้ไข เช่น การได้รับความสงเคราะห์สำหรับผู้เดือดร้อนจากเหตุการณ์ต่างๆ จะต้องมีทะเบียนบ้านจึงจะได้รับการช่วยเหลือ หรือการให้เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ
- ควรมีระบบเตือนภัย เตรียมพร้อมทางสังคม
- ควรตระหนักว่าผู้ที่ให้ความคุ้มครองทางสังคมไม่ใช่รัฐบาล แต่เป็นผู้เสียภาษี
- การให้ความคุ้มครองทางสังคมมากเกินไป อาจจะทำให้ลายการช่วยเหลือเกื้อกูลในครอบครัว

ประชุมกลุ่มย่อย กลุ่มที่ 5

“ยุทธศาสตร์การปฏิรูประบบราชการเพื่อจัดความยากจน”

คุณหญิงทิพาวดี เมฆสวรรค์ (ประธานกลุ่ม)

ดร.สุวิทย์ คุณกิตติ

ผศ. ดร. พิมลพรรณ อิศรภักดี

ดร.อรพินท์ สฟโซคชัย

คุณดวงสมร วรฤทธิ์

คุณหญิงทิพาวดี เมฆสวรรค์ ประธานกลุ่ม ได้กล่าวเปิดประชุมโดย นำเสนอให้เห็นถึงภาพของความยากจน ที่มีสาเหตุมาจากการขาดศักยภาพส่วนบุคคล ศักยภาพในเชิงเศรษฐกิจสังคม และ ศักยภาพทางการเมือง โดยภาครัฐเป็นกลไกที่สำคัญในการดำเนินการแก้ไขสาเหตุของความยากจน ดังนั้นภาครัฐจะต้องพัฒนากลไกของตนเองเพื่อให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

คุณสุวิทย์ คุณกิตติ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ได้นำเสนอเรื่อง กองทุนหมู่บ้าน มีสาระที่สำคัญดังนี้ ภาครัฐได้มีความพยายามในการแก้ปัญหาความยากจนอย่างต่อเนื่อง อาทิ โครงการพักชำระหนี้เกษตรกร โครงการกองทุนหมู่บ้าน เป็นต้น ทั้งนี้ คุณสุวิทย์ได้เน้นความสำคัญที่โครงการกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งเป็นการให้โอกาสแก่ชาวบ้านได้เข้าถึงแหล่งทุน ส่งเสริมให้มีโอกาสพัฒนาตัวเอง สามารถพึ่งพาตนเองได้ และยังเป็นการกระจายอำนาจการบริหารจัดการให้แก่ประชาชน โดยที่ภาคราชการทำหน้าที่เพียงกำหนดกรอบนโยบายกว้างๆ เท่านั้น ในการนี้ จึงกล่าวได้ว่าภาครัฐกำลังเข้าสู่มิติใหม่ “ประชารัฐ” อันเป็นการประสานงานของ 4 ภาคในสังคม ได้แก่ ภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคเอกชน และภาคการเมือง

การประเมินผลการพัฒนาชนบทภายใต้ระบบ กนภ. ในช่วงแผนพัฒนาฉบับที่ 8 (2540-2544) เสนอโดย ผศ. ดร. พิมลพรรณ อิศรภักดี ได้แสดงให้เห็นถึงความล้มเหลวของภาครัฐ ในการแก้ปัญหาความยากจน โดยยกตัวอย่างการปฏิบัติงานของ กนภ. พบว่ามีปัญหาและอุปสรรคในหลายด้าน ได้แก่ ด้านโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรและกลไกที่เกี่ยวข้อง ด้านกระบวนการทำงาน ด้านฐานข้อมูล ด้านงบประมาณ ด้านการบูรณาการโครงการ และด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานภายใต้ระบบ กนภ. จึงมีความจำเป็นที่จะพิจารณาปฏิรูประบบการดำเนินงาน

ปฏิรูประบบราชการเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน โดย ดร.อรพินท์ สฟโซคชัย ได้นำเสนอภาพรวมของบทบาทภาครัฐในการแก้ไขปัญหาความยากจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความยากจนในชนบท ซึ่งจากการดำเนินงานที่ผ่านมาของภาคราชการ พบว่ายังคงประสบปัญหาในด้านต่างๆ ในการบรรเทาปัญหาความยากจนให้ได้ผล รัฐบาลจึงได้เร่งดำเนินการปฏิรูประบบราชการให้สามารถดำเนินงานตามแนวนโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ในด้านต่างๆ ที่สำคัญคือ การปรับบทบาทภารกิจและโครงสร้างภาคราชการ การปรับเปลี่ยนวิธีการบริหารและงบประมาณ การปรับระบบบริหารงานบุคคลแนวใหม่ และการปฏิรูปกระบวนการกำหนดกฎหมาย นอกจากนี้ การแก้ไข

ปัญหาความยากจนของภาคราชการยังจำเป็นต้องพิจารณา 2 สาเหตุหลัก อันได้แก่ การปฏิรูประบบการจัดทำนโยบายและแผนงานระดับชาติให้เป็นเอกภาพ และ การปฏิรูปกระบวนการแปลงแผนสู่การปฏิบัติให้มีประสิทธิภาพ

การปรับปรุงงบประมาณเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดปัญหาความยากจน เสนอ โดย คุณดวงสมร วรฤทธิ์ มีสาระสำคัญคือ ชี้ให้เห็นความจำเป็นในการปรับปรุงระบบงบประมาณ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดปัญหาความยากจน ซึ่งในการปรับปรุงระบบดังกล่าวถือเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งในการปฏิรูประบบราชการ สำนักงานประมาณได้ดำเนินการปรับปรุงระบบการจัดการงบประมาณมาตั้งแต่ปี 2542 โดยพิจารณาระบบงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน (Performance-Based Budgeting) เข้ามาใช้ ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งในการช่วยแก้ปัญหาความยากจนของประเทศได้อย่างเป็นรูปธรรม เนื่องจากเป็นระบบที่กำหนดพื้นที่และกลุ่มเป้าหมายชัดเจน สร้างความเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานต่างๆ ส่งเสริมให้ส่วนราชการทุกระดับมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนงบประมาณเชิงกลยุทธ์ให้สอดคล้องกับนโยบายรัฐ โดยหน่วยงานกลางลดการควบคุมลง เพื่อให้ทำงานได้อย่างคล่องตัว ไม่ยึดกฎระเบียบ อาศัยการติดตามประเมินผลเป็นเครื่องมือตรวจสอบการทำงานของส่วนราชการแทน

ที่ประชุมได้ทำการอภิปรายอย่างกว้างขวางในประเด็นต่างๆ ที่รัฐควรให้ความสำคัญ ดังนี้

- ด้านการกำหนดนโยบาย ควรเป็นนโยบายระยะยาว แต่มีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมอย่างต่อเนื่อง และทันต่อความเปลี่ยนแปลงภายนอก นอกจากนี้ยังควรเน้นความสำคัญของนโยบายการกระจายอำนาจลงสู่ท้องถิ่น
- ด้านการกำหนดกลุ่มเป้าหมาย และปัญหาที่ชัดเจน เป็นรูปธรรม โดยไม่ควรมองข้ามกลุ่มเป้าหมายยากจนที่ไม่มีโอกาสได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐ (โดยอาจใช้ระบบกฎหมายที่รองรับสิทธิ์ของคนยากจน)
- ด้านการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ เห็นว่า ภาครัฐควรให้ความสำคัญกับการปฏิรูปโครงสร้างการทำงานต่างๆ ในด้านการศึกษา ระบบงบประมาณ ระบบบริหารจัดการภาครัฐ กฎระเบียบข้อบังคับต่างๆ ซึ่งต้องคำนึง 4 ด้าน ได้แก่ ความรวดเร็ว ความคล่องตัว ความยืดหยุ่นในหลักการ และความพอเพียง
- ด้านการติดตามประเมินผลการดำเนินงานและการใช้จ่ายงบประมาณของภาครัฐ สร้างระบบการประเมินผลเพื่อตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณของภาครัฐเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผลอย่างแท้จริง เนื่องจากการทำงานที่ผ่านมาในอดีต การใช้จ่ายและการลงทุนไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ดังเห็นได้จาก ส่วนแบ่งงบประมาณที่ลงไปถึงกลุ่มคนจนที่สุด 20% มีเพียง 1.6% ของงบประมาณทั้งหมดเท่านั้น (อ่านรายละเอียดในเอกสารประกอบการสัมมนาช่วงเช้า "ข้อมูลภาพรวมประกอบการพิจารณา" โดย TDRi หน้า 12)

จากการอภิปรายของกลุ่มที่ 5 ยุทธศาสตร์การปฏิรูประบบราชการเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน สามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่า ยุทธศาสตร์สำคัญของการจัดปัญหาความยากจน ได้แก่ Empowerment การ Empowerment สามารถปรับใช้เข้ากับการจัดปัญหาความยากจนใน 2 มิติ ดังนี้

1. **Empowerment ประชาชน** คือ การให้โอกาสแก่ประชาชนในการพัฒนาตัวเอง มีศักยภาพในด้านต่างๆ สามารถคิดเองทำเอง และกำหนดเป้าหมายชีวิตของตนเองได้ เพื่อให้กลุ่มคนยากจนอันเป็นเหยื่อของปัญหาเรื้อรังนี้ สามารถหลุดพ้นจาก Vicious Cycle ได้อย่างแท้จริง
2. **Empowerment ระบบราชการ** คือ การให้โอกาสแก่ข้าราชการในพื้นที่สามารถตัดสินใจ และทำงานร่วมกับประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้อย่างเท่าเทียมและแก้ปัญหาได้เองโดยไม่ต้องรอคำสั่งจากส่วนกลาง รวมถึง การแก้พันธนาการของกฎระเบียบและขั้นตอนการบังคับบัญชาให้การทำงานเกิดความคล่องตัวและยืดหยุ่นสูง โดยวัดที่ผลงานและใช้งบประมาณเป็นต้นนำ

ระบบราชการในปัจจุบันเน้นการทำงานตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด ทำให้ข้าราชการแม้จะรู้ปัญหาที่ไม่อาจแก้ปัญหาให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นได้ ดังนั้น ภาคราชการควรปรับเปลี่ยนบทบาทหน้าที่จากผู้ “สั่งและทำเอง” มาเป็นผู้กำกับดูแลเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม ส่งเสริมสนับสนุน และแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนในการนี้ รัฐควรทำงานในส่วนที่เป็นบทบาทภาระที่จำเป็น ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมีโอกาสในการทำงานร่วมกัน เพื่อให้ได้ผลสัมฤทธิ์มากขึ้น

เพื่อให้ได้ผลและการวัดผลที่ชัดเจนในการใช้งบประมาณอย่างคุ้มค่า รัฐควรกำหนด Key Performance Indicators ที่สามารถวัดผลการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ